

ASGARİ ÜCRETİNİN REFAHINI ARTIRMADA “AYNÎ YARDIM” ÖNERİSİ

İSA SAĞBAŞ,¹
UĞUR AKKOÇ,²
İBRAHİM A. ACAR,³
İSMAIL CİĞERCİ,⁴

1. Konunun Önemi

TÜİK verilerine göre gelirlerin %66'sı gıda, kira ve ulaştırmaya harcanmaktadır. Gelir seviyesi düştükçe gıda, kira ve ulaştırma harcamalarının payı %75 seviyesine kadar çıkmaktadır. Enflasyon sepetinde gıda ürünlerinin payı %25 seviyesindedir. Bölgesel olarak kalmayan ve ülkenin her yerinde görülebilen, alt gelir grupları için bir muhtaçlık söz konusudur. Nakdi ve aynı sosyal transferlerin gerekliliği ile bu politikaların enflasyon üzerindeki etkisi arasındaki hassas denge kritik ve doğru karar vermeyi zorlaştırmaktadır. Bu politika notunda ‘asgari ücretli çalışanları enflasyona karşı koruyacak ve enflasyonla mücadeleyi sekteye uğratmayacak bir sosyal transfer politikası mümkün müdür?’ sorusu bilimsel bir yöntemle ele alınacaktır.

2. Aynî Sosyal Transferlerin Gerekliliği

Asgari ücretli çalışanların marjinal tüketim eğilimlerinin yüksek olması, bu gruba yapılacak nakdi sosyal transferlerin toplam talebi artıracakları gerekçesiyle enflasyonist etki oluşturacakları söylenebilir. Asgari ücretli çalışanlar ile işsiz ailelere yönelik nakdi yardımlar toplam talebi arttıracakları için, şu ana kadar başarılı bir şekilde sürdürülen dezenflasyon programını sekteye uğratabilir. Aynî yardımlar hem dezenflasyon politikasını destekleyecek, hem de çalışan yoksulların refahını artıracaktır.

3. Aynî Transfer Politikalarının Ekonomik Etkileri

ABD’de gıda yardımı 1939’da ‘Gıda Pulu’ programı ile başlamış, 1964’de ismi ‘Ek Beslenme Yardımı Programı’(SNAP) olmuş ve halen uygulanmaktadır (Sylvia ve Lawrence, 2025). ABD ve diğer ülkelerde sürdürülen aynı transfer politikalarının ekonomik etkileri ampirik çalışmalarla sınanmıştır. Bu konuda aynî sosyal transferlerin enflasyon, yoksulluk ve eşitsizlik üzerindeki etkilerini araştıran ampirik çalışmaların bulguları aşağıda sunulmuştur.

- ✓ Goldin vd. (2022): Aynî yardımların fiyatlar genel seviyesi üzerinde etkisi görülmemiştir.
- ✓ Leung & Seo (2023): Aynî transferlerin refahı artırdığı bulunmuştur.
- ✓ Jaravel (2018): Gıda yardımı alan hanelerin daha düşük enflasyona maruz kaldığı tespit edilmiştir.
- ✓ Cunha vd. (2019): Aynî yardımlar talebi artırırken arzı da teşvik etmektedir.
- ✓ Cunha vd. (2019): Aynî yardımlar fiyatlar genel seviyesini %4 düşürmüştür.
- ✓ Aaberge vd. (2019): Aynî yardımlar eşitsizliği azaltmıştır.
- ✓ Skoufias (2013): Aynî yardımlar yoksullukla mücadelede etkili görülmüştür.
- ✓ Cunha vd. (2019); Jaravel (2018); Leung & Seo (2023): Gıda yardımı alan hanelerin daha düşük enflasyona maruz kaldığı gözlenmiştir.

¹Prof.Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü Öğretim Üyesi.

²Doç.Dr., Pamukkale Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi.

³Prof.Dr., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi.

⁴Doç.Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü Öğretim Üyesi.

4. Aynî ve Nakdî Transferlerin Gelir Arttırıcı Etkisinin Karşılaştırılması

Ülkemiz için çalışan yoksulluğunun azaltılmasına yönelik, sosyal transfer politikaları önerileri yapılmaktadır. Yılmaz ve Özyer (2025) asgari ücretli çalışanların gelirini ücret temelli bir sosyal destek modeliyle yoksulluk sınırına yaklaştırmayı amaçlayan öneri geliştirmişlerdir. 2026 yılı bütçe sürecinde gündeme getirilen ‘Gelir Tamamlayıcı Aile Destek Sistemi’nde bir eşik seviye altında kalan ailelere yönelik nakdi destek önerilmektedir. Yılmaz ve Özyer (2025) ve Gelir Tamamlayıcı Aile Destek Sistemi’nde ortaya konulan bir Negatif Gelir Vergisi önerisidir. Negatif Gelir Vergisi belirli seviyenin altında kalan kişilerden gelir vergisi alınması yerine; tam tersine devletçe ek nakdi ödeme yapılması fikridir. Negatif Gelir Vergisi, ilk defa 1940’ların başlarında Juliet Rhys- Williams tarafından önerilmiş ve 1960’larda Milton Friedman tarafından popüler hale getirilmiştir.

Çok sayıda ampirik çalışma ile Negatif Gelir Vergisinin fizibilitesi yapılmıştır. Moffitt’in (2003) çalışmasında Negatif Gelir Vergisi’nin marjinal tüketim eğilimini yükselterek toplam talebi %10-15 artırdığı bulunmuştur. Ayrıca bu sistemin istihdam oranlarını %5-10 aralığında azalttığı görülmüştür.

Gıda yardımlarının (gıda kolisi dağıtımında olduğu gibi) görünür olması rencide edici olabilir. Gıda yardımının gelir seviyesinden bağımsız olarak yoksul herkese eşit olarak verilmesi adil olmayacaktır. Negatif Gelir Vergisi sisteminde, geliri düşük olan daha çok nakdi yardım alacağı için, bu uygulama adalete daha uygundur. Aynî yardımlar koruyucu/paternalist devlet (devlet baba) anlayışına yakın iken, Negatif Gelir Vergisi refah devleti anlayışına daha uygun bulunmaktadır.

Aynî yardımların olumlu yönleri ağır basarken, negatif gelir vergisinin dezavantajlarının daha çok olduğu görülmektedir. Nakdi yardımlar veya negatif gelir vergisi işsiz yoksullara yönelik olursa, kayıtdışı çalışanların da yararlanacağı bir yardım programı haline gelecektir. İşsizliğe bağlı olacak bir yardım programı kısa ve uzun dönemde kayıtdışı istihdamı artırabilir. Negatif Gelir Vergisi işsiz ailelere yönelik olursa; kayıtdışı istihdamı teşvik edecek, buna karşılık çalışanlar cezalandırılmış olacaktır. Negatif Gelir Vergisi yüksek enflasyon yaşanan ülkelerde para arzını ve dolayısıyla toplam talebi artıracağı için dezenflasyon programını sekteye uğratabilir ve enflasyonun daha da artmasına neden olabilir.

Yalnızca gelir seviyesinin düşük olmasına bağlı Negatif Gelir Vergisi ABD’de hiçbir zaman uygulanmamıştır. Buna karşın, bir aynî transfer politikası olan gıda yardımı ise ABD’de 1939’dan günümüze uygulanmaktadır. Negatif Gelir Vergisi, istihdam ve ekonomi üzerindeki olası olumsuz etkileri (kayıtdışı istihdamı teşvik etme potansiyeli) nedeniyle tercih edilmemektedir. Nakdî sosyal transferlerin, enflasyonun yüksek olduğu ülkelerde toplam talebi artıracağı için, enflasyonla mücadele üzerinde olumsuz etki oluşturma potansiyeli vardır. Bu nedendir ki çalışan yoksullara yapılacak aynî yardımların, ülkemizde sürdürülmekte olan dezenflasyon programına yardımcı olması ve muhtaç ailelerin refahını artırma potansiyeli yüksektir.

5. Aynî Yardımların Ekonomik Etkisi ve Uygulanabilirliği

Türkiye ekonomisinde enflasyon dinamikleri devam etmektedir. Enflasyon alt gelir gruplarının alım gücünü sistematik olarak eritmektedir. TÜİK verilerine göre gıda enflasyonu normal enflasyonun üstündedir. Ailelerin et, süt, yumurta ve bakliyat gibi temel gıdalara erişiminin zorlaşması ve çocukların yetersiz beslenmesi uzun vadede sosyal maliyetleri artırmaktadır.

İşsiz ailelere ve çalışan yoksullara yönelik nakdi transferler bütçe açığını derinleştirebilir. Çalışan yoksulları enflasyon geri tepmesiyle cezalandırırken, sistem dışındakileri ödüllendirir. Nakdi transferler, kısa vadeli refah illüzyonu yaratacak, uzun vadede alım gücünü azaltacak ve sosyal eşitsizliği artıracaktır. Nakdi destekler enflasyonist baskıları artırırken, aynî transferler hem refahı yükseltir hem de ekonomik istikrarı destekler.

6. Aynî Sosyal Transfer Önerisinin Uygulanması ve Simülasyonu

Nakdi transferlerin (negatif gelir vergisi uygulamasının) Türkiye’de dezenflasyon programını olumsuz etkileme ihtimali aynı transferlere göre daha yüksektir. Bu nedenle asgari ücretli çalışanlara yönelik sistematik ve objektif bir şekilde uygulanacak bir aynî transfer politikası uygulanmasını öneriyoruz.

Aşağıda belirtilen iki şartı birlikte taşıyan asgari ücretli çalışanlara yönelik, aynî transfer politikasını (gıda yardımı alma hakkı) öneriyoruz.

-- Adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre aynı çatı altında yaşayanlardan en fazla bir kişinin asgari ücretli olması, diğer fertlerin (eş, anne/baba, çocuklar) SGK sistemine kayıtlı geliri (memur, işçi, emekli, dul, yetim maaşı, vb.) olmamalıdır.

-- Asgari ücretli çalışan ve çalışanın hanehalkına dahil fertlere ait gayrimenkul (konut, işyeri, vb.) bulunmamalıdır.

Bu iki şartı taşıyan asgari ücretli çalışanlara, aylık bazda ve düzenli aynî yardım (elektronik gıda çeki aracılığıyla gıda satın alma) hakkı verilmelidir. Bu iki şarta birden haiz olan haneler e-devlet veri tabanlarından (SGK ve adrese dayalı nüfus kayıt verileri üzerinden) belirlenebilir. Yardımı hak edenler için herhangi bir ek ‘belgelendirme’ sürecine ihtiyaç kalmaz.

Gıda yardımı şartlarına haiz aileler, devletin ön anlaşmayla belirlediği marketlerden tanımlanan gıda çekimiktari kadar gıda yardımı alabilecektir. Bu süreçte fiziki kart kullanılabileceği gibi elektronik (sanal) kart da kullanılabilir. Bu uygulama ile çalışan yoksullar, rencide edilmeden ‘kendi ailelerinin ihtiyacına ve önceliklerine göre’ gıda ürünlerini temin edebileceklerdir.

Cari verilere göre, ülkemizde yaklaşık 7 milyon asgari ücretli çalışan bulunmaktadır. Önerimizde belirtilen şartlara sahip, asgari ücretli çalışanların sayısına ait veriye sahip olmadığımız için simülasyonumuz tahmini veriye dayalıdır. Türkiye’de gıda yardımı şartlarına haiz 1 milyon aile olması durumunda aynı transferin bütçeye getireceği yük ile ilgili simülasyon aşağıda sunulmuştur. Hanede yaşayan sayısı, örneğin çocuk sayısı, arttıkça/azaldıkça aylık gıda yardım miktarı artırılabilir/azaltılabilir.

Tahmini gıda yardımı almaya haiz aile sayısı	Aylık gıda yardımı	Bütçe yükü (aylık)	Bütçe yükü (yıllık)
1 milyon	1000 TL	1 milyar TL	12 milyar TL
1 milyon	1500 TL	1,5 milyar TL	18 milyar TL
1 milyon	2000 TL	2 milyar TL	24 milyar TL
1 milyon	2500 TL	2,5 milyar TL	30 milyar TL

7. Sonuç Yerine

Asgari ücretliler için “aynî yardım” desteği önerimiz, gelir dağılımından en az payı alan, en dipte yer alan ‘çalışan yoksullar’ içindir. Bu öneri bir gıda dağıtım politikası değil, gıda satın alma hakkının verilmesidir. Önerimizin temel çıkış noktası vicdanî ve insanî duygularla, enflasyon nedeniyle temel gıda ihtiyaçlarını karşılamada zorlanan hanelere destek olunmasıdır. Aynî yardımlar konusu farklı ülkelerde de uygulanmaktadır. Asgari ücretli çalışanların gelir dağılımından en düşük payı alan bu gruba yapılacak aynî transferler, refah seviyesini artıracak ve dezenflasyon programı da sekteye uğramadan devam edebilecektir.

⁵ Gerçekçi bir simülasyon için detaylı veriye -örneğin hanehalkı yaşayan sayısı- ihtiyaç duyulmaktadır.

Kaynakça

- Aaberge, R., Eika, L., Langørgen, A., & Mogstad, M. (2019) Local Governments, In-kind Transfers and Economic Inequality. *Journal of Public Economics*, v.180.
- Angelucci, M., and Giacomo De Giorgi. (2009). Indirect Effects of an Aid Program: How Do Cash Transfers Affect Ineligibles' Consumption? *American Economic Review*, 99 (1): 486–508.
- Beegle, K. Galasso, E. Goldberg, and J (2017) Malawi's Public Works Program on Food Security, *Journal of Development Economics*, Research Observer, 33, 259–298.
- Beegle, K., E. Galasso, and J. Goldberg (2017) Direct and Indirect Effects of Benefit Cycles and Grocery Prices, *American Economic Journal: Economic Policy*, 14,
- Cunha, J. M., G. De Giorgi, and S. Jayachandran (2019) The Price Effects of Cash: Do Cash Transfers Affect Ineligibles' Consumption? *American Economic Review*, 99, 486–508.
- Goldin, J., T. Homonoff, and K. Meckel (2022) Issuance and Incidence: SNAP Benefit Cycles and Grocery Prices, NBER Working Paper Series, <http://www.nber.org/papers/w28221>
- Handa, S., Yablonski, J. vd. (2018) Myth-Busting? Confronting Six Common Perceptions about Unconditional Cash Transfers as a Poverty Reduction Strategy in Africa, *The World Bank Research Observer*, vol. 33, No. 2, pp. 259-298
- Jaravel, X. (2018) What Is the Impact of Food Stamps on Prices and Product Variety? The Importance of the Supply Response. *AEA Papers and Proceedings*, vol. 108, pp. 557–561,
- Leung, J. H., & Seo, H. K. (2023) How Do Government Transfer Payments Affect Retail Prices and Welfare? Evidence from SNAP. *Journal of Public Economics*, 217, 104760.
- Moffitt, R.A. (2003). The Negative Income Tax and the Evolution of U.S. Welfare Policy. *Journal of Economic Perspectives*. 17 (3): 119–140.
- Skoufias, E., Unar, M., & Gonzalez de Cossio, T. (2013) The Poverty Impacts of Cash and In-kind Transfers: Experimental Evidence From Rural Mexico. *Journal of Development Effectiveness*, 5(4), 401-429.
- Sylvia, X. & Lawrence, W. (2025). Snap and the Growth of the American Welfare State, *The Epoch Times*, <https://www.theepochtimes.com/us/snap-and-the-growth-of-the-american-welfare-state>, (erişim:28.12.2025)
- TÜİK, (2025). Hanehalkı Tüketim Harcaması Araştırması, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Tuketim-Harcamasi-2024-53957&dil=1> (erişim: 31.12.2025)
- TÜİK, (2025). Sosyoekonomik Seviye Araştırması, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sosyoekonomik-Seviye-2023-57942&dil=1> (erişim: 31.12.2025)
- Yılmaz, H.H. & Özzyer, M.A. (2025) Toptancı Bir Yaklaşımla Ele Alınan Asgari Ücret Tartışmalarına Hane Odaklı Yaklaşım Geliştirmek: Asgari Ücretin Belirlenmesinde Negatif Gelir Vergisi Önerisi, TEPAV Değerlendirme Notu. chrome-extension://efaidnbmninnibpcjpcglclefindmkaj/https://tepav.s3.eu-west-1.amazonaws.com/upload/files/1766378087331-0.Asgari_ucret_tartismalarna_hane_odakl_yaklasmlar_gelistirmek.pdf

Telif Hakkı

Ankara - İKTİSAT HALKASI © 2026

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları İKTİSAT HALKASI'na ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; İKTİSAT HALKASI'nın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

İktisat Halkası Uluslararası Ekonomi Politikaları Araştırma Derneği

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2140. Sk. Bora Plaza NO: 14/12 Çankaya, ANKARA

Email : info@iktisathalkasi.com

